

Inskrift:

+ kulben · auk · iuli · restu · sten · uftir · ikuar · brubur · sin ·

5 10 15 20 25 30 35 40

Kulbæinn ok Iuli ræistu stæin æftir Ingvar, broður sinn.

»Kolben och Jule reste stenen efter Ingvar, sin broder.»

Till läsningen: Tydligt stungna äro 5 och 15 **e**, sannolikt även 21 **e**, ehuru pricken endast är en svag utvidgning på hst. Möjligen stunget är 23 **u**, ehuru pricken är mycket svag och osäker. Säkert ostungna äro 1 och 29 **k**, 2 och 11 **u**, 40 **i**. Alla runorna i namnen 1—6 **kulben** och 10—13 **iuli** äro fullt säkra.

Mansnamnet *Kulbæinn* förekommer också i en västgötsk inskrift, T 88 Kölabý kyrkogård (gen. **klbins**). Lundgren har belagt det från ett östgötskt ortnamn. På Island och i Norge är *Kolbeinn* enligt Lind allmänt under hela medeltiden. Ursprungligen är det givetvis ett tillnamn; som sådant är det belagt från Finland 1438. — *Iuli* är ävenledes ett ovanligt namn; det är tidigare känt från en västgötsk inskrift, T 8 Smula kyrka. Lundgren har ett enstaka belägg (från Uppland), varjämte namnet torde ingå i några svenska och danska ortnamn. Enligt Bugge (*Runverser*, s. 276) är det sannolikt avlett av ordet isl. *iól* 'jul'. Som förled förekommer *Iul-*, ehuru sällsynt: **iulburn** L 787 Vändersta, Simtuna sn, (ack.) **iulfast** D II 71 Edeby, Lovö sn, (nom.) **iolfast** L 165 Berga, Åkerby sn, isl. *Iólgeirr* (en landnamsman av sannolikt svensk l. dansk härkomst), fda. *Iulkil*. Vad inskrifternas **iul-** (**iol-**) angår, är det säkerligen en skrivning för det vanligare **ikul-** *Igul-* (E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 106); detsamma kan vara fallet med fda. *Iulkil* (av **Igul-kætill*) och Landnamas enstaka *Iólgeirr*. *Iuli* är snarast ett kortnamn till sådana tvåledade namn som *Igulbiorn* (*Iulbiorn*), *Igulfastr* (*Iulfastr*) m. fl.

Sö 362 är tydligen ristad av samme skicklige och originelle runmästare som Sö 84, 85 och 363.

363. Tumbo kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 189.

Litteratur: Brev från kyrkoherde H. Lagergren till Riksantikvarien ^{11/1} 1930; rapport av fil. lic. I. Schnell ^{27/6} 1931 (ATA).

I brev till Riksantikvarien ^{11/1} 1930 meddelar kyrkoherde H. Lagergren, att han i Tumbo kyrka upptäckt ännu en runsten, liggande i markytan och utgörande en av grundstenarna i själva absiden å dess yttre vägg. Å dess utskjutande del kunde runor iakttagas. Sedan Riksantikvariens tillstånd erhållits, lösgjordes stenen från sin plats och framtogs, sommaren 1931.

Stenen var på den ristade sidan täckt av kalkbruk, som borttogs med saltsyra. Under arbetet härmed upptäcktes i botten på vissa ristningslinjer spår av en klart röd färg. En kemisk analys, utförd av prof. P. J. Holmquist, gav vid handen, att färgämnet utgjordes »huvudsakligen av kolsyrad kalk med finfördelad järnoxid inblandad». Organiska färgämnen kunde däremot icke konstateras. Den i obetydliga mängder förekommande järnoxiden kunde enligt prof. Holmquist knappast antagas ha tillkommit genom någon avsiktligt utförd färgning. »Det är nu fråga om detta färgpigment tillförts runorna med avsikt eller tillkommit tillfälligtvis t. ex. genom inverkan av kalken i murbruket på stenens beståndsdelar i runorna. Om runorna från början bemålats med bränd kalk eller med järnoxidrik sådan, så synes det mig mycket väl hava kunnat inträffa, att kalkkarbonatet småningom omkristalliserat och därvid kommit att innesluta en del finfördelad järnoxid, så att färgningen uppkommit. Jag vill påpeka, att starkt röd kalkspat, uppkommen på liknande sätt, är rätt vanlig. — Då en färgning med avsikt av runorna på detta

sätt synes vara rätt litet effektiv i jämförelse med andra metoder, som torde hava stått forntidens människor till buds, så synes mig en avsiktlig färgning i detta fall ej riktigt sannolik.»

Stenen restes vid infartsvägen till kyrkan, på h. sidan, mitt emot Sö 362.

Grovkornig gnejs. Höjd 2,04 m. (över markytan 1,50 m.), bredd 0,75 cm. Själva ristningens höjd 1,30 m. Ristningen är alltigenom tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

· aystin · raisti · stin · at · þorstin · faður sin · kuþ · hialbi · ant · || : þorstinn ·

Öystainn ræisti stein at Þorstein, faður sinn. Guð hialpi and Þorstæins.

»Östen reste stenen efter Torsten, sin fader. Gud hjälpe Torstens ande!«

Till läsningen: Tydligt stunget är 2 **y**. Däremot icke stungna 5, 15, 24, 32, 51 **i** och 34 **k**. 39 är tydligt **o**.

Stenen är rest över en man Torsten. Samma namn förekommer på en annan Tumbo-sten, Sö 84; denna är rest över Torbjörn, Torstens i Skyttinge son, av en broder (namnet är tyvärr bortslaget). Torsten, som omtalas i Sö 363, torde emellertid knappast vara identisk med Torsten i Skyttinge. Man skulle då ha väntat, antingen att Torbjörn jämte Östen deltagit i resandet av vårdens över fadern, eller ock, i fall Sö 84 är äldre, att fadern Torsten, ej blott brodern, rest stenen över Torbjörn. Självfallet kan den möjligheten tänkas, att Torsten och hans son Torbjörn avlidit ungefär samtidigt och att Östen rest båda stenarna. Det skadade namnet på Sö 84 börjar med **a**, men innehåller ett **r** och kan sålunda icke ha varit **aystin**.

Båda stenarna äro, jämte Sö 85 och Sö 362, utförda av samme mästare och sålunda ungefärligen samtidiga. Anmärkningsvärda överensstämmelser mellan Sö 84 och Sö 363 äro formerna **hialbi**, med **o**-runan, och genitiven **þorstainr** Sö 84, **þorstinn** Sö 363, med **r** i stället för **s**.

364. Tumbo kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 193.

Ett fragment av en kalkstenshäll, påträffat av kyrkoherde H. Lagergren i en kyrkbod. Om dess ursprung känner man intet närmare. Möjligen har fragmentet varit en del av samma häll som den ovan beskrivna, numera försvunna runstenen Sö 83. — Fragmentet förvaras numera i tornkammaren. Dess storlek är 0,54 × 0,27 m.

Ristningen innehåller endast obetydliga rester av runskrift:

... **uk...t-** ...

365. Sättersta kyrka, Rönö hd.

Pl. 190.

Altarkrucifix, numera i Statens Historiska Museum (inv. 8738), inköpt år 1890 från Sättersta församling. Korset är av koppar, den därå hängande Kristus-figuren av försilvrad malm. Enligt meddelande av antikvarien fl. d:r C. R. af Ugglas är figuren troligen ett arbete från Maas-trakten, härrörande från tiden omkring 1200. Korset däremot är uppenbarligen utfört i Sverige.

De tre övre korsarmarna äro försedda med ornering. Längs tvärmens undre kant löper en inskrift, liksom orneringen i övrigt utförd med flyktigt graverade sickacklinjer. På vardera sidan om figuren stå 8 tecken. Några av dessa likna runor, och det är tydligt att ristaren velat imitera runskrift, ehuru de förvirrade teckenformerna ådagalägga, att han icke har behärskat vare sig latinsk bokskrift eller runalfabet.